

**КОМУНАЛЬНА БЮДЖЕТНА УСТАНОВА
„ЦЕНТРАЛІЗОВАНА БІБЛІОТЕЧНА СИСТЕМА
м. ЧЕРНІВЦІВ”
МЕТОДИКО – БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ВІДДІЛ**

Письменник, публіцист, перекладач”

***(Методично – бібліографічні матеріали
до 145 - річчя від дня народження
Осипа Маковея)***

Чернівці, 2012

ББК 83.3 (4Укр. – 4Чен)
ПЗ5

Підготували:

Лариса Нікула, провід. бібліограф

Редактор:

Валентина Савватинська, завідувача методико –
бібліографічним відділом

Відповідальна за випуск:

Галина Пухальська, директор КБУ „ЦБС
м. Чернівців”

ПЗ5 Письменник, публіцист, перекладач: методично – бібліографічні матеріали до 145-річчя від дня народження Осипа Маковея. – Чернівці: КБУ «ЦБС м. Чернівців», 2012. – 22с.

ПЕРЕДМОВА

Осип Степанович Маковей – поет, прозаїк, публіцист, літературний критик, редактор багатьох періодичних видань, досвідчений педагог і визначний громадсько – культурний діяч кінця ХІХ – поч. ХХ ст.

Виступив у літературі як поет і прозаїк. Як літературознавець виступив з ґрунтовними дослідженнями творчості українських письменників ХІХ ст. (Т. Шевченка, П. Куліша, П. Грабовського, Т. Бурдуляка, Ю. Федьковича, статтями та розвідками про літературну творчість сучасників — Ольги Кобилянської, Стефана Ковалів та ін. О.Маковей був знайомий і підтримував дружні стосунки з І. Франком, Лесею Українкою та іншими письменниками

Автор поетичних збірок «Поезії» (1895), «Подорож до Києва» (1897), «Ревун» (1910). Частина поетичної спадщини О.Маковея залишилась неопублікованою. Найповніше талант письменника виявився в прозових творах, зокрема, «Залісся» (1897) і «Ярошенко» (1905), оповіданнях, об'єднаних у збірках «Наші знайомі» (1901), «Оповідання», «Кроваве поле» (1921), «Примруженим оком» (1923)

Створив також ряд праць з етнографії — «Рекрут», «Звичаї, обряди і повір'я святочні в місті Яворові», мовознавства — «Три галицькі граматики», історії — «Матеріали до історії Буковинської Русі».

Маковей перекладав з багатьох мов і збагатив українську літературу своїми інтерпретаціями польських творів (Адам Міцкевич, Генрик Сенкевич, Еліза Ожешко, Стефан Жеромський), німецьких (Генріх Гейне, К. Ф. Майєр), австрійських (Г.Зудерман, М.ЕбнерЕшенбах), данських (Й. П. Якобсен), французьких (Гі де Мопассан, Альфонс Доде, Еміль Золя, Е. М. Прево), англоамериканських (Марк Твен, Джером Джером) авторів.

О. Маковей завжди тішився успіхом рідного народу і разом з ним важко переживав його горе і невдачі. Бо передусім він вважав себе сином України і її доля ніколи не була йому байдужа. У такому контексті й потрібно розуміти творчість письменника. Інтереси українського народу стояли завжди на першому місці у творчості і громадській діяльності митця, за що він зазнав переслідування і гоніння з боку офіційних властей – австрійських, польських, за що в радянський час ряд його творів були заборонені.

З метою популяризації творчого доробку Осипа Степановича Маковея пропонуємо такі форми роботи, як:

- вечір творчого портрету „ Осип Маковей - галицький Орфей”;

- краєзнавча подорож „ Провісник самостійності й злуки”;

- урок історичної правди „ Співець народних дум”;

- круглий стіл „ Будівничий слова рідного”;

- бібліографічний огляд „ Талант багатогранний і самобутній”

- книжково – ілюстративна виставка „ У вінок Осипа Маковея”;

- хроніко – документальна година „ Живучий між людей, бо словом переміг”;

- виставка – знайомство „ Квіти любові - Осипу Маковею”;

- літературний вечір – портрет „Осип Маковей: життя і творчість”;

- година літературного календаря „ Народний провідник”;

- літературна подорож „Шлях громадської і літературної діяльності письменника О.Маковея”;

- бібліографічний огляд „Постать О.Маковея в українському літературному і культурно – громадському житті”;

- літературний альманах „О. Маковей: письменник, культурний діяч, педагог”;

- цикл бібліографічних оглядів „Літературна спадщина Осипа Маковея”

• „Поетична творчість Маковея”

• „Прозова спадщина Осипа Маковея”

• „Оригінальний талант Осипа Маковея — сатирика й гумориста”.

- літературно – поетичний калейдоскоп „Поетична спадщина Осипа Маковея”.

ВИСТАВКА – ПОДОРОЖ

**Постать О.Маковея в українському літературному і культурно –
громадському житті
(до 145 – річчя від дня народження О. Маковея)**

I –ий розділ: Провісник самостійності і злуки

Цитата: _____ Хто не знає свого минулого
Той не вартий свого майбутнього
М. Рильський

II –ий розділ: Талант Осипа Маковея багатогранний і самотній

Цитата: _____ Працювати, жити для народу буду, мушу
О.Маковей

III –ий розділ: „ Живучий між людей , бо словом переміг”

Цитата: _____ Хто раз полюбив роботу,
В того кращого нема,
Як трудитись і до поту
Для свого і всіх добра
О. Попович

Пропонуємо матеріали для проведення таких заходів:

ГОДИНА - ВЕРНІСАЖ

ТВОРЧА, БАГАТОГРАННА І САМОБУТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ОСИПА МАКОВЕЯ

Шлях громадської і літературної діяльності письменника Осипа Маковея не завжди був рівним. Не раз він потрапляв у полон дрібнобуржуазних ілюзій, а інколи й національної обмеженості. Проте щира любов до народу, до його тяжкого, але героїчного минулого, прагнення прислужитися в міру своїх сил і таланту боротьбі за його

краще майбутнє завжди були провідними в культурно-громадській діяльності і літературній творчості Маковея.

Поетична спадщина О. Маковея, як і вся його творчість є цікавим, оригінальним і значним явищем в українській літературі. Його поетичні твори різноманітні за темами, мотивами, образами.

Творчий доробок Маковея складають поезії, поеми, нариси, фельстони, гуморески, статті, огляди преси, рецензії й низка перекладів з російської, польської, англійської, американської, австрійської, датської, французької та ін. літератур. На його вірші «Сон» і «Рекрут» написали музику композитори М.Лисенко і Ф.Колесса. Народною піснею став вірш «Ми гайдамаки».

Ранні поетичні твори Осипа Маковея (оригінальні і перекладні) з'явилися друком у середині 80-х років при сприянні І. Я. Франка. Кращі з них увійшли потім до збірки «Поезії». Це твори на суспільно-політичні теми. Вони мають свою пізнавальну й художню цінність і в наш час, зокрема, сатиричні вірші про служителів церкви. Після закінчення університету письменник цілком віддався літературній праці. У західноукраїнських виданнях друкуються його публіцистичні статті, фейлетони, рецензії та літературно-критичні нариси, ліричні й сатиричні вірші, поеми, казки, повісті, систематичні огляди поточного культурно-громадського і літературно-мистецького життя. В 1895 р. вийшла книжка віршів і поем Осипа Маковея під назвою «Поезії». 1901 р. побачила світ його перша збірка оповідань і нарисів «Наші знакомі», а 1904 р. друга — «Оповідання».

Думки, настрої, переживання, пов'язані з мандрівкою до Києва знайшли відображення у циклі сатиричних і ліричних віршів, який того ж року вийшов окремою книжкою під назвою «Подорож до Києва».

Франко написав дослідження про поему «Осман» видатного хорватського поета Івана Гундулича (1589—1638), присвячену перемозі запорозьких козаків і польських військ над турками в битві під Хотиним у 1621 р. На основі зібраних про цю подію матеріалів Осип Маковей написав також історичну повість «Ярошенко» (1905), яка здобула широку популярність.

1921 р. вийшла збірка коротких нарисів-новел Осипа Маковея про війну під назвою «Кроваве поле», а 1923 р.—збірка «Прижмуреним оком», куди увійшли сатиричні новели, написані протягом 1912—1913 рр. і в післявоєнний час. Обидві книжки передова громадськість зустріла дуже прихильно.

Виразний антирелігійний і антицаристський зміст має поема «Молох». Поневолений, задурманений жерцями народ стародавнього Лівану протягом віків жив у рабстві, віддавав у жертву залізній потворі — статуї бога сонця, вогню й війни Молоху — своїх найкращих доньок. Але настав час,— народ повстав проти жерців і царя, повалив і розстропив статую Молоха.

1899 р. поет опублікував цикл віршів «Гірські думи», що є немовби своєрідною сповіддю ліричного героя, який бачив ясний день і волю через ґрати («Другові»), страждав від того, що скрізь панувало «людське лихо», що народ жив у безправ'ї, злиднях і безпросвітній темряві. У низці віршів циклу («Схід сонця», «Шум», «Ніч», «Сон») проникливо змальовано картини чарівної природи Карпатських гір, оспівано життя верховинців («На сторожі» та ін.). На текст поезії «Тихий сон по горах ходить» чудову музику написав М. Лисенко.

З 90-х років до першої світової війни Осип Маковей надрукував у різних виданнях чимало ліричних віршів на інтимні й суспільно-громадські теми, ряд сатиричних і гумористичних творів («Колисанка» та ін.), фейлетонів та пародій, у яких відгукувався на животрепетні питання сучасності. Тоді ж з'явилися друком його філософська драматична поема на легендарно-євангельський сюжет «Терновий вінок» (інша назва «Пілат») і гостро сатирична поема «Ревун». Певний поштовх до створення першої могли дати відомі сонети І. Я. Франка, що з'явилися 1889 р. під назвою «Легенда про Пілата». У творі Осип Маковей розгорнув цілком реальний сюжет, повернув прадавні події лицем у сучасність і скерував критику державної тиранії й сваволі проти австро-угорської монархії та її урядових інституцій. У другій поемі автор піддав сатиричному викриттю буржуазний парламентаризм, зокрема виборчу систему в державні органи цісарської Австро-Угорщини.

У більшості віршів, написаних під час першої світової війни, Осип Маковей відобразив антимілітаристські настрої, тяжку солдатську долю, похмурі картини з життя рідного краю, що зазнав тоді страхітливих руйнувань і спустошення. Так, у поезії «Брати» (1914) поет висловив гнівний протест проти ненависної трудящим людям війни, відтворив хвилюючий епізод миролюбної зустрічі на полі бою солдатів супротивних армій.

МУЗИЧНА МАНДРІВКА

ПІСЕННИЙ СПАДОК ОСИПА МАКОВЕЯ

О. Маковей – автор багатьох ліричних пісень, частина яких стала народними. Його вірші «Сон», «Ми - гайдамаки», «Там, за лісом», «Марш Заліщицької молоді» та інші покладені на музику місцевими композиторами, їх виконують самодіяльні колективи району.

Кожний, хто знайомиться із життям та творчістю Осипа Маковея, завжди звертає увагу на його любов до пісні. І ця любов супроводжувала його все життя. Вже в ранньому дитинстві малий Осип залюбки слухав пісні своєї матері. Мати тяжко працювала, не маючи міцного здоров'я, часто хворіла. Але її серце було завжди щедрим на пісню. Жадібно прислухався майбутній письменник і до пісень діда (про якого писав: “це – музикальна душа наскрізь”) та сусідів, які після важкого робочого дня збирались де-небудь, щоб відвести душу у співі. То ж не дивно, що вже п'ятнадцятирічним юнаком він почав записувати українські пісні.

Письменник не просто любив народну пісню. Він збирав і вивчав фольклор, публікував етнографічний матеріал, писав наукові праці. Так, у 1884 році він склав “Збірник пісень”, до якого включив також “Дрібні щоденні повір'я” та “Сентенції”, а в 1890 році підготував до видання “Збірник пісень вояцьких”. Наступного року написав розвідку “Руські вояцькі пісні в Австрії” та опублікував у газеті “Буковина” збірку пісень Івана Велегорського зі своєю передмовою та коментарями.

З народної криниці черпав О. Маковей натхнення і для власної творчості. У статті “Осип Маковей і народна творчість” Володимир Качкан слушно підмітив, що: “З народною піснею зв'язує О. Маковея міцна нитка правди і краси, непідробності й естетичної цінності. Його перші твори йшли безпосередньо від фольклору: сюжетна канва, настроєвий лад, образність та символи. Вплив народнопісенної ритміки, мелодійності та образності слова видно у віршах “Пісня”, “Сон”, “Заплатив я податок кровавий” та інші”

Дослідник його творчості О. Засенко вважає, що “...його триптих “Пісні з поля” (“Налетіла куля з поля”, “Падай, падай, білий снігу, тихо”, “Де ж то подівся господар хати”) – зразок творчого використання народнопісенної фонетики для зображення сумних

картин воєнної дійсності. В такому ж реєстрі написані чудові ліричні поезії “Похід”, “Жовнір за плугом”, “Могила в полі”, які, коли б під ними не стояло прізвище автора, можна легко приписати народові”. В особі Маковея гармонічно злилися художник слова і художник співу. І якщо перша сторона обдарування письменника висвітлювалась і його сучасниками (І. Франко, Леся Українка, М. Павлик, О. Кобилянська), і в наші дні (О. Засенко), то друга, музична сторона ще лежить перелогом, на якому прокладені лише перші скиби (В. Засенко, В. Качкан). Тут музикальність поетичного мислення розглядається не з літературознавчої, а з чисто музичної точки зору.

І в музикальності поетичного мислення слід розуміти насамперед справжню, цілком реальну мелодію. Щодо цього саме народна пісня в її мелодійному звучанні була основним чинником формування поета-музиканта та музикальності його поетичного мислення. Саме ця музикальність і спричинила в свою чергу озвучення віршів, перехід їх у нову якість – у пісні, які стали духовним надбанням народних мас, виразником ідеалів, помислів не тільки їх автора, а й загалом багатомільйонного народу.

Наприклад, у вірші “Сон” (“Тихий сон по горах ходить”), у якому так майстерно змальована чарівна природа Карпат, поет надзвичайно вдало використав образи, інтонацію, ритміку та мелодійність народних пісень. Власне ця “народнопісенність” привернула увагу М. Лисенка, і він створив чудову музику до цього вірша. Ряд пісень на вірші О. Маковея написав Ф. Колесса. Серед останніх на особливу увагу заслуговує відомий похоронний марш “Помер рекрут в непривітній столиці...”. Як і всі поезії О. Маковея з жовнірського життя, цей вірш скеровано проти жорстокої й муштри знущань над рядовими солдатами в тодішній айстро-угорській армії. Будучи музично обдарованою людиною, О. Маковей інколи й сам писав музику на свої вірші. Так, стали піснями його вірші “Жовнір за плугом”, “Над Дністром”, “Гайдамацька пісня” та інші.

“Гайдамацьку пісню” написав він ще у грудні 1901 року в знак протесту проти виключення українських студентів із Львівського університету. Зміст, спрямування вірша виражають його рядки, в яких відчувається подих героїчної історії нашого народу:

“Ми ненавидим пута і ярмо,
Йшли діди на муки, підуть і правнуки,
За народ життя своє дамо”.

Ця пісня здобула значну популярність серед українського народу, а на західноукраїнських землях часто виконувалась як гімн на урочистих вечорах.

Процес музичного озвучення віршів О. Маковея, перетворення їх у пісні продовжується і в наш час. Аматори музичної творчості Ярослав Смеречанський, Володимир Хмурич, Юрій та Роман Жеплинські написали музику на вірші О. Маковея “Надлетіла тиха мрія”, “Подорож до Києва”, “Надлетіла куля з поля”, “В дорогу”, “Брати”, а також обробки народних пісень Яворівщини із записів поета. Збирання та вивчення пісень, записаних у свій час О.Маковеєм, має значення і з огляду на те, що сам факт побутування цих пісень у наші дні свідчить про міцне збереження традицій. І відомі твердження деяких фольклористів, які в 70–90 і роки XIX ст. пророкували повне відмирання народної творчості, спростовуються досить повним збереженням цих пісень у другій половині XX ст. Так, аналіз пісень “Ой, чого ти не танцюєш, Галю?”, “Ой, ніхто там не був”, “Ой, ти старий діду” та інших показує, що і тексти, і мелодії зазнали лише невеликих змін, а загальний інтонаційний рисунок, основні мелодичні фрази залишились недоторканими.

Багато поетичних творів О. Маковея чекає ще на своїх композиторів, щоби піснями полетіти у світ широкий. Але вже сьогодні можна підтвердити слова самого письменника, що він “доклав багато цеглин до тієї будови, що зветься “будинком цивілізації”, і, в тому числі, до розвитку музичної культури українського народу.

Для різнобічного висвітлення громадсько – культурної, літературної, редакторської діяльності О.Маковея рекомендуємо провести читачку конференцію за темою:

ЛІТЕРАТУРНА, ПУБЛІЦИСТИЧНА І РЕДАКТОРСЬКА СПАДЩИНА ОСИПА МАКОВЕЯ

До участі у конференції бажано запросити керівників осередків Всеукраїнського товариства „Просвіта”, вчителів, студентську та учнівську молодь

Пропонуємо програму конференції з тезами основних виступів:

1. ЖИТТЄВІ ВІХИ О. МАКОВЕЯ

В історію української літератури Осип Маковей увійшов як самобутній прозаїк, поет, літературний критик, журналіст, мовознавець, фольклорист, педагог-новатор. Він — сучасник і соратник І.Франка, О.Кобилянської, В.Стефаника, який в культурі українського народу кінця XIX — початку XX століть залишив великий науково-естетичний слід.

Народився Осип Маковей 23 серпня 1867 року в м.Яворові Львівської області. Батько його походив з яворівських міщан, був кушнірем. Цінуючи освіту, батько віддав хлопця до початкової школи, а опісля — до Львівської української гімназії. Тут у гімназиста прокинувся хист музиканта, художника, педагога. Тут, у гімназії, вихованці видавали спочатку гектографовані газети, де друкували свої твори, але, коли дирекція заборонила видання, студенти організували підпільний гурток «Згода» (1884). Саме в ньому вперше побачили світ твори Маковея. Тут і почали формуватися основи світогляду молодого поета.

Свою освіту письменник продовжував на філософському (філологічному) факультеті Львівського університету, де давали студентам непогані знання в галузі філології класичних і іноземних мов. Матеріальні умови заставляють юнака займатися репетиторством, перекладами урядових документів у магістраті, журналістською діяльністю.

Чи не найбільшою подією в житті Маковея було знайомство з І.Франком, яке переросло в щире дружбу і тривало до кінця життя Каменяра. Саме Франко і справив найбільший вплив на формування світогляду О.Маковея.

Дебютувавши перекладом вірша Г.Гейне «Посланець» у журналі «Зоря» за 1885 рік, молодий літератор пише й друкує ліричні вірші, сатиричні образки, звертає свої уподобання до малої прози: оповідань, нарисів. У 1890 році, відбувши службу в армії, готує збірну фольклорних записів «Руські вояцькі пісні з Австрії», яка залишилася неопублікованою.

Після закінчення університету в 1893 році тривалий час працює журналістом у газетах «Діло», «Народна часопись», «Буковина», «Зоря», «Літературно-науковий вісник».

В середині 90-их років він стає співробітником «Зорі», «Буковини», а з 1898 року — «Літературно-наукового вісника».

У 1897 році Маковей їде до Києва, після цього з'являється гострозлободенна збірка віршів «Подорож до Києва». До книги увійшли гімни на честь М.В.Лисенка, роздуми над тяжкою долею України під царським обухом «Пропали і воля, і сила твоя», сатира на адресу гнучкошиєнків, загребушого попівства «Тут архімандрити, як архібандити». Прагнення здобути науковий ступінь, підготуватися до педагогічної діяльності привели О.Маковея до Віденського університету. З 1899 року він працює викладачем учительської семінарії в Чернівцях, а через два роки одержав вчений ступінь доктора філософії за дослідження про Панька Куліша. Крім цього, він написав наукові розвідки «Матеріали до життєпису Осипа Федьковича» (1910 рік).

Перша світова війна, що мала загарбницький характер, була ще й братовбивчою, оскільки українці, що становили основу російської армії, воювали проти українців, що були в цісарській армії. Це відкрило очі поету на політику урядів-завойовників. Це відбито у вірші «Брати». У післявоєнний період Маковей продовжував працювати в учительській семінарії м.Заліщики, докладаючи всіх зусиль для того, щоб педагогічний заклад в умовах наступу на українську літературу з боку польської шляхти виховував чесних борців за інтереси народу. Патріотична діяльність директора Заліщицької семінарії не лишилась непоміченою.

Зимою 1921 року польські жандарми його заарештували і кинули до в'язниці м.Чорткова. Письменника звинувачували у державній зраді. Тюрма підірвала здоров'я письменника. Але конкретних звинувачень проти нього не було, тому невдовзі його випустили. Та політика польського уряду зробила своє — 21 серпня 1925 року письменника не стало. Він помер на робочому посту директора Заліщицької учительської семінарії.

2. ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ О.МАКОВЕЯ

Як літературознавець О.Маковей виступив з ґрунтовними дослідженнями творчості українських письменників ХІХ ст. — «Столітні роковини відродження українсько-руського письменства», «Шевченко про Котляревського» (обидві — 1898), «Панько Олелькович Куліш» (1900), «Ізидор Воробкевич» (1909), «Життєпис Осипа-Юрія Гординського-Федьковича» (1911) та ін., статтями

та розвідками про літературну творчість сучасників — «Ольга Кобилянська» (1899), «Стефан Ковалів» (1900) та ін. Створив також ряд праць з етнографії — «Рекрут», «Звичаї, обряди і повір'я святочні в місті Яворові» (обидві — 1895), мовознавства — «Три галицькі граматики» (1903), історії — «Матеріали до історії Буковинської Русі» (1909). Залишив «Автобіографію» (1925).

Велика обсягом, багата і різноманітна літературна спадщина Осипа Маковея посідає помітне місце в історії української літератури і не забута нащадками. Краща частина її становить неперехідну цінність, досліджується і популяризується в нових виданнях, перекладається на російську та інші мови братніх народів СРСР і країн соціалістичної співдружності, привертає увагу широких кіл сучасних читачів.

3. ОСИП МАКОВЕЙ ЯК САТИРИК - ГУМОРИСТ

Найбільший інтерес у прозовій спадщині Осипа Маковея становлять твори, в яких на повну силу розкрився його талант сатирика-гумориста. У 90-х роках з-під пера письменника вийшло чимало новел і нарисів про безбарвне життя, затхлий побут, дріб'язковість духовних запитів тодішньої західноукраїнської інтелігенції, в основній своїй масі відірваної від народу, чужої й ворожої йому. Осип Маковей викривав блазенство, демагогію, удаване народолюбство, за допомогою яких панки-інтелігенти пробивали собі дорогу до високих урядових посад.

Саме такими є образи представників інтелігентів у новелах Осипа Маковея — пан Русин («Казка про Невдоволеного Русина», 1895), справознавець від крамниць («Виклад про крамниці», 1895), жвавий панок («Новітній плуг», 1898). Це правдиві, сатирично зображені типи інтелігентів, які хизувалися «культурно-просвітною» роботою серед народу і на кожному кроці обдурювали той народ, всілякими засобами збагачувалися за його рахунок. Здобувши депутатський мандат до австрійського парламенту, вони завершували на тому свою «патріотичну діяльність» — жили в розкошах і безжурному неробстві. Характерний тип такого «діяча патріота» маємо в новелі «Казка про Невдоволеного Русина».

У гуморесці «Як я продавав свої новели» (1895) Осип Маковей викрив косність, байдужість галицької інтелігенції до справ розвитку культури, літератури. Разом з тим він дотепно висміяв тут численні

видання «народовців» та «москвофілів» — різні їхні журнали, збірники, календарі та альманахи. Ця маловартісна друкована продукція не привертала уваги читачів із народу і тому роками лежала по книгарнях, припадаючи пилом.

Такий же викривальний характер має сатирична новела «Новітній плуг», у якій письменник піддав критиці несумісну з народними інтересами діяльність очолюваного «народовцями» товариства «Просвіта». Промова «жвавого панка-просвітянина» — це демагогічне базікання невігласа, який, підлабузнюючись до селян, що зібралися на віче, говорить несусвітні дурниці. Конкретним, опертим на яскраві життєві приклади показом протилежності інтересів народу і пануючої верхівки Осип Маковей надавав своїм творам значної викривальної сили, не раз підносився до широких узагальнень.

Подібно до своїх сучасників і побратимів по літературній праці — В. С. Стефаника, Леся Мартовича, Марка Черемшини, Осип Маковей умів стисло й сильно зображувати спостережені в житті явища. В основу багатьох творів він поклав дійсні або цілком правдоподібні факти й події і змалював їх у такому освітленні, що, зрештою, надав їм бажаного художньо-узагальненого характеру, значного суспільно-політичного звучання. Зразком такого твору є образок «Поza правом» (1908), у якому автор представив звичайну за тодішніх умов історію розорення селянина-бідняка, перетворивши її в гостру політичну сатиру, спрямовану проти австро-угорських законів і порядків.

Іван Франко і М. І. Павлик, а слідом за ними і багато хто з письменників демократичного напрямку викривали буржуазний парламентаризм, підступні дії націоналістів, цих «синьо-жовтих лайдаків», як назвав їх В. С. Стефаник, українських і польських «панів-послів», що запопадливо допомагали цісарському урядові дерти з трудящих сім шкур. Цій же темі присвятив кілька творів і Осип Маковей. Такі сатиричні новели, як «Три політики» (1912), «Вдячний виборець» (1912), «Трудне ім'я» (1913), талановиті сатири «Як Шевченко шукав роботи» (1919) та «Твір штуки» (1911) і нині не втратили гостроти в розвінчанні українських та польських націоналістів і їхніх опікунів у капіталістичному світі.

Тут треба зазначити, що Осип Маковей творив не тільки літературні образи представників антинародних сил, а й виступав проти конкретних осіб, називаючи їхні справжні прізвища й імена. Особливо показова щодо цього новела «Як Шевченко шукав роботи».

Віртуозно застосувавши народно-казкові прийоми, засоби шаржу, гротеску, карикатури, письменник створив нове памфлет значної публіцистичної сили, яка й сьогодні таврує недругів нашого народу, найманців міжнародного імперіалізму.

Своєрідним художньо-сатиричним синтезом, що блискуче завершує групу викривальних творів Осипа Маковея про ретроградну, антинародну частину галицької інтелігенції, є одна з найдотепніших його новел «Товариство для взаємного величання». Затхлу атмосферу, що панувала в середовищі чиновно-урядової галицької та буковинської інтелігенції, Осип Маковей талановито відтворив сатиричними засобами, зокрема, вдало застосував гіперболу.

До речі, Маковесєва гіперболічність завжди узгоджена з життєвою правдою, має конкретний, виражений у діях і вчинках персонажів характер. Тому незвичайне і неймовірне в сатирах письменника сприймається як цілком реальне, справді життєве.

4. ПУБЛІЦИСТИЧНА ТА РЕДАКТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ОСИПА МАКОВЕЯ: ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

Діяльність Осипа Маковея в галузях фахового редагування, публіцистики та вивчення історії української преси минулого залишається актуальною темою для дослідників творчого шляху відомого українського письменника, редактора, публіциста і громадського діяча.

Редакторська, публіцистична та дослідницька праця О. Маковея мала чимало особливостей, але разом з тим була важливою складовою частиною розвитку загальноукраїнського видавничого процесу.

Дослідженню особливостей творчого процесу публіцистичної та редакторської діяльності О. Маковея допомагають як уже опубліковані матеріали, так і архівні джерела. У цьому контексті цікавою у плані вивчення діяльності О. Маковея є його опублікована автобіографія.

В архівах Києва та Львова зберігається епістолярна спадщина О. Маковея, що налічує кілька тисяч листів. Хоча листування письменника може бути об'єктом спеціального дослідження, відзначимо, що воно є одним із джерел для розкриття його редакторсько-видавничої та публіцистичної діяльності,

літературно-критичних суджень про окремі явища, твори в українській літературі, періодичні видання тощо.

В особовому фонді Осипа Степановича Маковея унікальними є:

— записні книжки О. Маковея за 1894, 1895 та 1918 р., в яких серед інших записів є адреса видатного українського письменника Павла Грабовського, що перебував у цей час на засланні у Вілюйську (Якутія);

— рукописи літературних праць О. Маковея: «Дума про Самійла Кішку», фрагмент оповідання «Чари»; Фотокопії статей «Зачем», «В столетнюю годовщину «Энеиды» И.П.Котляревского», «К истории галицких «великоросов», «Письмо из Львова (к вопросу о малорусском языке в Галиции», опубліковані 1898 р. у «Санкт-Петербургских Ведомостях»;

— листи до О. Маковея від письменників, вчених та громадських діячів: Іларіона Свенціцького, Андрея Шептицького, Іллі Шраги, Володимира Шухевича, інших осіб та редакції журналу «Киевская Старина»;

— родинне листування: із дружиною Ольгою, її батьком Теодором Кордубою, Іваном Маковеем — братом письменника, а також листи Михайла, Емілії, Теодора Кордубів, Володимира та Ілька Маковейів до Ольги Маковей. Невеликий за обсягом, але різноплановий за змістом архівний особовий фонд О. Маковея не тільки дозволяє поповнити знання про його творчі уподобання, задуми, а й дізнатися більше про його родинні контакти

Творчість Осипа Маковея приваблювала дослідників, які віддавали перевагу вивченню його літературознавчої проблематики або певних біографічних фрагментів. Завдяки цьому було нагромаджено певний масив різножанрових досліджень, які започаткувалися працями Ф. Погребенника, О. Засенка, О. Крицевого та інших науковців, які, однак, не розкривають у повному обсязі окресленої нами теми.

На початку ХХІ ст. саме на часі видання публіцистичної спадщини, літературно-критичних та історико-літературних праць О. Маковея, частина яких узагалі не друкувалася і зберігається в архівах Києва, Львова, Чернівців.

ОСНОВНІ ДАТИ ЖИТТЯ І ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОСИПА МАКОВЕЯ

23.08.1867р. Народився Осип Степанович Маковей в сім'ї кушніра в містечку Яворові (тепер районний центр Львівської області).

1879—1887 р. Після початкової школи у своєму рідному містечку навчався у Львівській гімназії.

1884 р. — Осип Маковей один із засновників таємного учнівського гуртка «Згода».

В 1887—1893р.р. студіював філософію в Львівському університеті. На цей час припадають його перші літературні спроби.

У 1893 р. закінчив філософський факультет Львівського університету;

У 1893—1894 рр. — співробітник журналу «Зоря»,

У 1894—1895 рр. — редактор журналу «Зоря»,

1895 року з'явилася перша збірка віршів О.Маковея «Поезії».

1895—1897 рр. — редактор газети «Буковина»;

Наприкінці 1897 року Маковея запросили на посаду редактора новоствореного львівського часопису «Літературно-науковий вістник», де співпрацював з Іваном Франком, Михайлом Павликом, Володимиром Гнатюком, Михайлом Грушевським.

Восени 1889 р. Осипа Маковея мобілізували в цісарську армію.

У 1898—1899 рр. — співредактор журналу «Літературно-науковий вістник».

У 1899 р. — слухач філологічного семінару В. Ягича у Віденському університеті;

1897р. виходять у світ збірка «Подорож до Києва», спрямована проти псевдопатріотичних галицьких політиків сатирична поема «Ревун» (1911) і багато поетичних циклів у періодиці («Сум і глум», 1896, «Гірські думи», 1899, «Строфи», 1911).

Навесні 1899 року Маковей отримав державну стипендію для молодих письменників у Віденському університеті,

З 1901 р. — О.Маковей доктор філософії.

З кінця 1899 р. до осені 1910 р. Маковей працював викладачем української мови та літератури в Чернівецькій учительській семінарії. Потім три роки — у Львівській жіночій учительській семінарії.

1910 року через напружені стосунки з деякими духовними провідниками українських кіл, яких він викривав у сатиричних творах, Маковей покидає Чернівці й живе до 1913 року у Львові, де викладає у жіночій гімназії.

У 1913—1914 і 1918—1925 рр. — директор учительської семінарії в м. Заліщиках (нині — Тернопільської обл.).

У 1914—1918 рр. служив в австрійській армії (військовий перекладач, начальник поштової цензури в м. Чернівцях, співробітник радіогрупи).

Під час Першої світової війни письменник служив військовим кореспондентом і поштовим цензором в австрійському війську.

В лютому 1921 року польська влада заарештувала Маковея за «українізацію» своєї гімназії й на декілька тижнів ув'язнила в Чортківській тюрмі.

21 серпня 1925 р. помер Осип Маковей в Заліщиках, залишивши по собі добру пам'ять у земляків і цінну літературну спадщину для нащадків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Маковей О.С. Твори: В 2-х т. Т.1. Поетичні твори. Повісті – К.: Дніпро, 1990. – 719с.
2. Маковей О.С. Твори: В 2-х т. Т.2. Художня проза – К.: Дніпро, 1990. – 537с.
3. Маковей О.С. Твори /Упоряд., передмова О. Масенка. – К.: Дніпро, 1983. – 211с.
4. Маковей О.С. Вибрані твори. – К.: Дніпро, 1971. – 223с.
5. Маковей О.С. Вибрані твори. – К.: Дніпро, 1979. – 261с.
6. Маковей О. Вибране для ст. шк. віку / Передм. О. Кавуненка. – К.: Школа, 2008. – 192с.- (Біб – ка шкільної класики).
7. Маковей О. Життєпис Осипа Юрія Гординського – Федьковича /За ред. Б. І. Мельничука, О. В. Добржанського, К.М. Лук'янюка. – Чернівці: КП вид – во „Золоті литаври”, 2005. – 432с.
8. Маковей О. Ярошенко: [історична повість, нариси] / Осип Маковей . – Львів: Каменярь, 1989.- 262с.
* * *
9. Маковей О.«Буде, буде Україна ще щаслива». Вірші [Текст]// Відродження. – 1991. – 3 жовт.
* * *
10. Біограф буковинського соловія: [Осип Маковей] // Буковина. – 2002. – 28 серп. (№67). – С.3.
11. Вишневська М. Осип Маковей: „Я маю надію прислужитися своєму народові” /Марія Вишневська //Буков. віче. – 2010. – 10 верес. (№68). – С.2.
12. Мединська-Ковальчук М. Директор учительської семінарії [23 серпня минуло 135р. від дня народження О.Маковея]//Літературна Україна. – 2002. - 5 верес. - С.7.
13. Мединська-Ковальчук М. Спогад про Маковея:[Маковей О. Український письменник-реаліст, активний громадський діяч] //Українське слово. -2002. - 29 серп. - 4 верес. – С.13..
14. Мединська-Ковальчук М. Спогад про Осипа Маковея [Текст]//Молодь України. - 2002. - 5 верес.
15. Мельничук Б. Паломництво до Осипа Маковея: [Осип Маковей] / Богдан Мельничук // Буковина. – 2007. – 28 серп. (№65). – С.1.
16. Національно – патріотичні ідеї Осипа Маковея // Буков. віче. – 2004. – 8 груд. (№95). – С.3.

17. Приходько І. Несподіваний Маковей: [Осип Маковей] /І. Приходько // Укр. мова та література. – 2002. - №40. – С.9 – 15.
18. Погребенник Ф."Ми Гайдамаки..."[З історії виникнення пісні на вірші О.Маковея] //Дзвін. - 1990. - №9. - С.141-144.
19. Погребенник Ф.Провісник самостійності й злуки:[Образ України в ліриці Осипа Маковея] //Слово і час. - 1997. - №8.
20. Маковей і Буковина: [Осип Маковей] // Буковина. – 1997. – 23 серп. – С.4.
21. У споминах ще оживем не раз: [Осип Маковей] // Буковина. – 1997. – 23 серп. – С.2.

ЗМІСТ

Передмова

3

Пропоновані форми популяризації творчості О. Маковця

5

Виставка – подорож „Постать О.Маковця в українському літературному і культурно – громадському житті 5

Година – вернісаж „Творча, багатограння і самобутня діяльність О.Маковця” 5

Музична мандрівка „Пісенний спадок Осипа Маковця” 8

Читацька конференція за темою „Літературна, публіцистична і редакторська діяльність О. Маковця”

10

1. Життєві віхи Осипа Маковця

11

2.Літературознавча діяльність О. Маковця 12

3.Осип Маковей як сатирик – гуморист

13 4. Публіцистична та редакторська діяльність О. Маковця: джерелознавчий аспект

15

Основні дати життя і творчої діяльності Осипа Маковця 17

Література

19

ДЛЯ ЗАМІТОК

ВІДДРУКОВАНО НА ОБЛАДНАННІ

Центральної міської бібліотеки міста Чернівці

58018, м. Чернівці, вул. Головна, 162, тел. 4 – 38 – 38, 4 – 59 – 00